

ЗДРАВНЕ

излиза два пѣти въ мѣсець, на
всѣко 1 и 15 число.

Цѣната

на в. „Здравне“ съ испращаннето:
за година седемъ лева, за 6 мѣ-
сеца — четири лева, отдѣлний
брой — 30 ст.

Обявления

се приематъ съ плата по 30 ст.
за единъ редъ.

ЗДРАВНЕ**АБОНАТИТЪ**

въ гр. Варна се приематъ въ кни-
жарницата на А. В. Велчева.

Абонатитъ въ Княжеството се
адресиратъ направо до редакцията
въ гр. Варна.

Въ Источна Румелия
абонатитъ внасятъ спомоществова-
нията си (35 гроша, въ не въ
марки) на г. П. Карловский
въ Пловдивъ.

ОБЩОДОСТЪПЕНЪ МЕДИЦИНСКИЙ И ХИГИЕНИЧЕСКИЙ ВѢСТНИКЪ

PER NOCTEM AD LUCEM!

ОТЪ МРАКЪ КЪМЪ СВѢТЛИНА!

СЪДЪРЖАНИЕ: *Върху постройката на училищ-
нитъ здания. — Върху шикитъ въ случай на нужда. —
Най-проститъ способи за повдигане и пренасяние на
болени съ пречупено кракъ. — Лѣкарски корреспонден-
ция. — Сильсь. — Метеорологически бѣльжски. — Об-
явление. —*

Върху постройката на училищнитъ здания. ¹⁾

Инспекторътъ на народнитъ училища въ
Нижегородската губерния се обърналъ къмъ
Дружеството за Предназвание Народното
Здравне съ молба за да му укажатъ тия
здравословни изисквания, които сж необхо-
дими при постройката на училищнитъ здания.

Въ засѣданията на Дружеството, посвѣ-
тени за разглеждане това ходатайство, сж
рѣшили да изработятъ, съобразно съ цѣльта,
планъ за селското училище, което по своята
голѣмина, по вътрѣшното си разположение,
по освѣтлението си и т. н. да отговаря на
изискванията на школната хигиена, а за
испълнение на тази задача се е избрала
коммисия, състояща отъ проф. Добросла-
вина, д-ра Зеленскаго и архитектора графа
Сюзора.

Коммисията е обърнала голѣмо внимание
щото проектътъ, който ще се състави, да
не бѣде идеаленъ, мжченъ за изпълнение и
да не бостува скъпо на населението, защото
тогава не ще може да пренесе никаква
полза, а ще увеличи само числото на много
подобни и не осжществени проекти; — но
да се състави проектъ, сгоденъ за населе-
нието и който, по възможность, да е въ

сстояние да удовлетвори най необходимитъ
изисквания. Подъ тия съображения, комис-
сията се е стремилла, щото изработения
проектъ да съотвѣтствува на хигиеническитъ
трѣбования и на матерналното състояние на
селското население.

Коммисията предполага, че за да може
да стане постройката на селскитъ училища
по ефтипа, трѣбва да се исклучи отъ всѣ-
кой проектъ за подобни училища стаята за
библиотека, за помѣщението на инспек-
тора или други служащи; иначе $\frac{2}{3}$ или $\frac{3}{4}$
отъ цѣлото училище ще бѣжджъ заети отъ
началството, а останжилитъ $\frac{1}{3}$ или $\frac{1}{4}$ ще се
даджжъ на ученицитъ, както това, за съжа-
лѣние, се забѣлѣзва въ нѣкои смжествующи
училища и въ много проекти издадени за
ржководство, които се считатъ отъ издате-
литъ имъ за примѣрни. — Освѣнъ това
коммисията е намѣрилла, че достаточния
обемъ въздухъ и правилното ос-
вѣтление на класната стая иматъ до
толкова голѣмо значение за здравнето на
ученицитъ, щото тука нѣкакви отстѣпки не
сж възможни. Чистия въздухъ въ стаята не
е раскошество, но удовлетворение на една
естественна нужда; съ една рѣчь — на
чистия въздухъ трѣбва да се гледа така,
както на здравата храна и вода. Ако пра-
виме сипстение на въздухътъ, то съ това
нанасями вреда на себе си, защото такова
сипстение отива за смѣтка на нашето
здравне.

Много пѣти дѣцата, които ходятъ въ учи-
лища, страдатъ отъ главо болпе, извѣстно

¹⁾ Земская медицина, 1885 г. № 26 п 27.

подъ название «*céphalalgie scolaire*» (D-r Guilloimpe).

Споредъ изследването на Беккера, числото на учениците които страдатъ отъ главоболне зависи направо отъ недостатъчното количество на въздуха или отъ лошото му качество, което е слѣдствие отъ тѣснотата на класните стап; това мнѣние се потвърждава отъ слѣдующите данни:

Въ училища, дѣто се пада на всѣкий ученикъ

2 куб. метра въздухъ,	сж страдали отъ главоболне	41%
3,5 " " " " " "	" " " " " "	34—
6,8 " " " " " "	" " " " " "	4,7%

Когато въздухътъ е недостатъченъ или когато дѣтата сж помѣстени въ малко помѣщение, то тѣ (дѣтата) страдатъ, освѣнъ отъ главоболне, още и отъ кръвотечение отъ носътъ, както и отъ много други болѣсти.

Вирховъ и други учени наблюдатели сж дошли до заключение, че такива училища, които не отговарятъ на хигиеническите изисквания, причиняватъ у дѣтата малокръвие, гърдоболне, наклонность къмъ охтика и, освѣнъ това, тѣлото не може да се храни добръ.

Когато класната стая не е добръ освѣтлена, то учениците, за да виждатъ предметитъ по добръ, трѣбва усилено и продължително да си напрягатъ очитѣ, а такова напрягане причинява вреда на очитѣ; така напр. проф. Хенрихъ Конъ, изследвайки повече отъ 10,000 дѣца, доказалъ, че колкото условията на едно училище ставатъ по лоши, толкова повече очитѣ на учениците се повреждатъ. Въ първоначалните училища кжсгледнето бива толкова по голѣмо, колкото повече време дѣтата посѣщаватъ училищата.

Въ Бреславль:	въ долните класове	7,13%
"	" горните "	61,30%
Въ Кенигсбергъ:	" долните "	4,30%
"	" горните "	51,70%

Д-ръ Галтенгофъ въ съобщението си на Женевския международенъ хигиенически конгресъ (Септемврий 1882 г.) заявилъ, че по-голѣмата частъ отъ 311,000 слѣпки, които сега се намиратъ въ Европа, сж усѣбени вслѣствие на болѣстите, получени още когато тѣ сж ходили на училища.

Най-сѣгнѣ, д-ръ Либрейхъ по наблюденията си, които е правилъ въ Англия, доказва, че миопия (кжсгледне), амблиопия (слабогледане) и астигматизмъ (уморяване на очитѣ) се развиватъ повечето въ време на посѣщение училищата, а рѣдко до постъпването въ него или слѣдъ излизането, съ което се потвърждава заключението на Копа, който казва, че тия болѣсти сж слѣдствие отъ не доброто освѣтление на класните стап.

Освѣнъ това трѣбва да забѣлѣжимъ, че когато учениците напрѣгатъ очитѣ си силно, то съ това измѣняватъ положението на тѣлото си или по-добръ навеждатъ се, съ което добиватъ още една болѣсть, именно — искривяване на грѣбнака.

Споредъ изследването на Адамса, отъ 742 искривени грѣбнака — 619 сж биле искривени къмъ правата страна, което се обяснява отъ ненормалното положение, което учениците земаатъ въ време на занятие.

Д-ръ Дали (Dally) въ съчинението си «*Sur la déformation du corps pendant la période scolaire*» (върху искривяването на тѣлото въ време на училищното посѣщение) изважда заключение, потвърдено отъ много изследвания, че училищата причиняватъ по-голѣмата частъ отъ искривяванията на грѣбнаците.

Горѣприведените изследвания на опитните учени служатъ само за да потвърдятъ правилния възгледъ на комиссията, която въ проекта си относително постройката на най-простото селско училище е обърнала внимание, щото количеството на въздухътъ да бѣде достатъченъ, освѣтлението — правилно и да има доста мѣсто за необходимите мебели, като: чипове, маси и др.

При проектирането на всѣко училищно здание трѣбва да се обърща най-много внимание, щото класните стап да бѣждатъ разположени хигиенически; сто защо и комиссията прѣди всичко се е погрижила да обясни изискванията, които трѣбва да удовлетворяватъ напълно класа.

На основание изработените педагогически изисквания е било признато, че числото на учениците въ класа не трѣба да надминава известна норма, защото учителятъ може да

слѣди внимателно само извѣстно число ученици.

Почти на всякъждѣ е прието, че числото на ученицитѣ въ единъ класъ не трѣба да бѣде повече отъ 40. При това и дължината на класа трѣбва да има единъ опредѣленъ размѣръ, като се гледа, щото най-последния отъ ученицитѣ да може ясно да вижда изображението на различни букви по черната дѣска. Отъ много опити сж намѣрили, че класътъ не трѣбва да бѣде по дълъгъ отъ 9—11 метра, а широчината или височината на класа се опредѣля така, щото освѣтлението да бѣде правилно. Ако свѣтлината иде само отъ една страна, то отъ опктъ е намѣрено, че ученикътъ трѣба да се помѣсти на разстояние не по-голѣмо отъ 7 метра отъ прозореца. Но ако свѣтлината иде отъ двѣ страни, то стаята може да бѣде широка и повече отъ 7 метра. Широчината на класната стая зависи тѣй сжщо отъ характера на училищнитѣ мебели и отъ голѣмината на разстоянието, оставени между чиповетѣ и стѣнитѣ.

Кубическо съдържание или вмѣстимостта на класа се опредѣля чрезъ дължината, широчината и височината на стаята.

Както бѣше казано по горѣ, че запасътъ отъ чистия въздухъ не е удобство, но е естествена нужда, както храната и здравата вода, за това и комиссиията намѣрила е за добръ, щото въ класната стая на народнитѣ училища да се пада на всѣкий ученикъ не по-малко отъ 6,75 куб. мет. въздухъ. Споредъ това излиза, че ако стаята е 70 кв. метра, а височината ѝ е $4\frac{1}{2}$ мет., т. е. обемътъ на стаята да е 315 куб. метра, то въ нея не трѣбва да се помѣстятъ повече отъ 40 ученици. Но не трѣба да забравяме, че когато стаята е до толкова голѣма, щото на всѣкий ученикъ се пада около 7 куб. мет. въздухъ, то трѣба да има и добро отопление, съ равномерна температура отъ 15° R.; освѣнъ това и въздуха трѣбва да се подновява съ такава скоростъ, щото всичкия обемъ въздухъ да може да замѣстя съ новъ поне два пжти въ часъ.

Тѣзи изисквания отъ училищната стая, комиссиията признава за умѣренни. Трѣба

да се признае, че въ училищата въздухътъ не може да бѣде толкова чистъ, колкото въ къща, защото бѣганieto на ученицитѣ, подиганieto на прахътъ и проч. влияе на чистотата на въздухътъ.

Освѣтляване.

Достаточното и правилното освѣтление на класната стая има тѣй сжщо голѣмо значение за здравето на ученицитѣ. Прозорцитѣ, освѣнъ гдѣто служатъ за правилното освѣтление на класа, иматъ още и туй голѣмо значение, че може съ тѣхъ да се пречисти класния въздухъ; така напр. пролѣтно или есенно време, при открити прозорци, прѣсния въздухъ може свободно да влиза и да изпѣжда лошия; сжщото можемъ да правимъ и зимно време, когато въ стаята нѣма нѣкой, — така щото съ прозорцитѣ може да се прави естествена вентилация.

По въпросътъ за правилното освѣтление, условията на което сж твърдѣ важни, се срѣщатъ препирни както въ литературата на училищната хигиена, така и между самитѣ учители. Споредъ миѣнieto на едни — стаята трѣбва да се освѣтлява до колкото е възможно повече, и при това освѣтлението да става отъ двѣ страни въ едно и сжщо време; а по миѣнieto на други, трѣба да се грижимъ, щото освѣтлението да става само отъ една страна — отъ лѣвата.

Въ Англия, Франция и Италия се придържатъ о първото миѣние. Въ Белгия, споредъ училищния законъ отъ 1873 г., прозорци трѣбва да има отъ една страна само тогава, когато не е възможно да се отворятъ отъ двѣ страни. А въ Германия и Россия защищаватъ второто миѣние, т. е. че стаята трѣбва да се освѣтлява само отъ една страна, и то отъ лѣвата. Въ Австрия училищнитѣ стаи се освѣтляватъ отъ лѣвата и отъ задната страна.

Въобще е прието, щото когато височината или широчината на стаята не надмива 7 метра, то освѣтлението да става само отъ една страна; ако ли величината на стаята надмива 7 метра, то освѣтлението да става отъ двѣ страни.

Освѣтлението отъ предната страна ослѣпява ученицитѣ, нѣ дава на учителя възможност да ги наблюдава добръ; писаното на класната дѣска, която се намира на сѣнка, се вижда добръ отъ ученицитѣ.

Освѣтлението отъ задната страна може да се допусне само тогава, когато прозорцитѣ се намиратъ доста високо отъ дюшето, тъй щото да не може да се образува сѣнка отъ главитѣ на ученицитѣ върху тѣхнитѣ книги и тетрадки.

Двойно освѣтление — противниците на тази система казватъ, че тя прѣчи на ученицитѣ при писането, защото се образува сѣнка отъ оная рѣка, съ която пишѣтъ, а за да избѣгнатъ сѣнката, ученицитѣ зематъ ненормално положение, при което се повреждатъ. Ако и да се образува напистина сѣнка, но тя е такава, щото твърдѣ малко прѣчи на ученицитѣ да виждатъ ясно. Когато свѣтлината иде отъ лѣвата страна пакъ се образува сѣнка на дѣсно отъ пишущата рѣка, но тя никакъ не прѣчи при четението или писанието. Най-сѣгнѣ, при изобилното двойно освѣтление, тази сѣнка може да се отстрани съвършено, ако отъ двѣтъ страни на класа иде равно количество свѣтлина; но за това пъкъ класа трѣбва да се намира къмъ И. и ЮИ. страна и прозорцитѣ и отъ двѣтъ страни да не бждѣтъ еднакво голѣми. Противоположното разположение на прозорцитѣ, или съ други думи двойното освѣтление, има повече преимущество въ сравнение съ едностранното освѣтление, защото освѣня чѣ слънчевитѣ лучи могатъ повече да освѣтляватъ класа, но и може да става по-голѣма естествена вентилация.

Многочисленнитѣ наблюдения сж показали, че добро освѣтление на класната стая става тогава, когато лицето на джамоветѣ не съставлява по-малко отъ $\frac{1}{4}$ отъ лицето на дюшето, т. е. 25%, и че най-добро освѣтление се получава, когато лицето на падающата свѣтлина е 30%.

Величината и разположението на прозорцитѣ иматъ твърдѣ голѣмо значение, за това и комиссията е обърнала на това особено внимание.

Прозорцитѣ, до колкото е възможно,

трѣбва да бждѣтъ сгруппирани наедно по пространството, заето отъ ученицитѣ, като се гледа да не се оставятъ голѣми междини. Въ много господарства разстоянията между прозорцитѣ въ классовѣ сж до толкова малки, щото изгледватъ като тѣсни кирпичени, каменни или металически стѣлбчета, които, като заематъ твърдѣ малки мѣста, не затмняватъ стаята и не отхвърлятъ сѣнка, която да прѣчи на ученицитѣ, сѣдящи при тѣзи междини.

Горния край на прозореца, до колкото е възможно, трѣбва да бжде по близо до тавана, а основанието на прозореца да е надъ дюшето на разстояние 0,90 метра.

Слѣдъ като обясни по такъвъ начинъ санитарното значение и голѣмината на всѣка отдѣлна частъ на училищното здание, комиссията е намѣрила за полезно да подведе тѣзи горѣизложени изисквания въ мѣрило (масштабъ) и е съставила слѣдующитѣ двѣ предположения за постройката на селскитѣ училища:

1-вото отъ тѣхъ представлява проектъ за училищно здание съ най скромна голѣмина. Въ долния му катъ има входна стая, класъ и 1 стая, въ която могатъ да преполичуватъ дѣца, които сж дошли отъ далечно мѣсто. Класната стая въ отношение къмъ другитѣ е свѣсѣмъ самостоятелна; положението ѝ е таково, щото отъ три страни въздухътъ е достъпенъ; надъ нея не трѣбва да има друго помѣщение.

Дължината на класа е 11,1 метра, т. е. съотвѣтствува на изискванията, при които най дирния ученикъ може безъ напругане да вижда написаното по дѣската. Височината на класа е 6,66 метра, ако освѣтлението става само отъ лѣвата страна, а височината е $4\frac{1}{2}$ мет. При тия величини, въ класътъ се сбирѣтъ 48 ученици и 1 учител, и на всѣкий човѣкъ се пада по 6,75 куб. метр.

Прозорцитѣ сж сгруппирани по такъвъ начинъ, щото свѣтлината пада на цѣлъ снопъ върху оная частъ, която е заета отъ ученицитѣ.

Повърхността, върху която пада свѣтлината, съставлява 75% отъ лицето на дюшето. — Чиноветѣ и разстоянията по

между имъ сж споредъ приведенитѣ изисквания.

Дюшето е издигнато на 1 аршинъ отъ земята.

За учителя има отдѣлно помѣщение, на което величината се предоставява на строителитѣ.

2-то предложение има предъ видъ едно по скъпо здание, расположено по барачна система (отдѣлни помѣщения), която се е оказала толкова полезна за болницитѣ и която сега даже въ Германия се препоръчва за училищни здания.

По тази система:

дължината на класа е . . .	10,30 м.
широчината „ „ „ . . .	7,80 „
средната височина „ . . .	5,20 „

Класътъ заема главната частъ на барака (сарай), който е расположенъ така, щото външния въздухъ е достъпенъ; освѣтлението е много добро; споредъ желанието на строителя, освѣтлението може да бжде само отъ една страна, или може да бжде и отъ двѣ страни. При този сарай сж построени входна стая, рекреационна стая (гдѣто дѣцата играятъ), помѣщение за учителитѣ и пр. Въ този проектъ всичкитѣ части на училището сж предложени съгласно изискванията на училищната хигиена.

Относително до заходитѣ, тѣ трѣба да бждатъ прости, нѣ отъ такаво устройство, щото въздухътъ въ тѣхъ да се не разваля и дѣцата въ тѣхъ да не настиватъ; при това заходитѣ трѣба да бждатъ не далечъ отъ класа. Предъ видъ на селски условия, комиссията е на мнѣние да се построятъ заходитѣ близо до готварницата, собата на която да топли и заходитѣ; послѣднитѣ трѣба да се вентилиратъ (провѣтрятъ) добръ. Заходитѣ се правятъ на подвижни капи, които, щомъ се напълнятъ, се изнасятъ.

Върху шинитѣ въ случай на нужда.

При огнестрѣлни наранявания на краищницитѣ (ръцѣтѣ и краката) или при пречупването имъ, най-главното е — подиръ спираването на кръвта и превръзката — да се направи ранения или повредения членъ неподвиженъ. За тази цѣль сж избобрѣтени многочислени

приспособления, които се наричатъ шини и съ които се ползватъ въ надлежни случаи лѣкари и низшии медицински персоналъ. Запознаването съ тѣзи приспособления е твърдѣ полезно за всѣкого, нѣ това не е възможно да се направи съ едно описание даже съ рисункитѣ, а се изучава само въ практиката. Сега ний имаме предъ видъ да посочимъ на макаръ несвършени, нѣ прости и леки средства за направата на шинитѣ въ случай на нужда.

Както казахме по-горѣ, цѣльта на шинитѣ е да направи ранения членъ неподвиженъ; а това е необходимо да се избави болиятъ отъ мъчителни болки, да го пренесемъ на друго мѣсто и за успѣшното зараставане на счупения кокалъ и на раната; освѣнъ това шината пречатъ на новото кръвотечение изъ раната, което лесно се явива при търкане на ранения членъ. Ако човекъ знае цѣльта, която е нужна да се достигне, то, при малко умѣяние, търси на около средства за осъществяване на тази цѣль. А шинитѣ могатъ да се приготвятъ отъ най-разни предмети, които се намиратъ въ къщи, по нивитѣ, въ горитѣ, при мѣстото на сражението, както напримѣръ:

1. Шини отъ дървесни клонове. Избиратъ клончета отъ дървета и ги свързатъ на снопчета; краищата имъ се отсѣкватъ, да станатъ снопчетата равни. Ако клончетата не сж по между си равни, то се превързватъ съ конци една къмъ друга (по средата и по краищата). 5 до 10 подобни снопчета отъ клончетата се гуждатъ на ранения членъ, който се обвързва съ шпритъ, бинтъ или кърпи.

2. Шини отъ слама. За тази цѣль взематъ несмачкана слама — на класове и свързватъ една сламка къмъ друга съ конци (на 4—5 мѣста). Съ направена по такъвъ начинъ рогозка обвиватъ ранения членъ. — Ако ли трѣба бързо да се направи шината, то сламенитѣ пръчки се зашиватъ въ платно и шината става валчеста.

3. Шини отъ рогозки. Ако има на-близо нѣкоя си рогозка, то тя се приръзва и се прави отъ нея по горѣозначения начинъ шина.

4. Шини отъ дъски. Тънки или дебели, пригнати или равни дъсчици твърдѣ добръ могатъ да послужатъ за шинитѣ. Като се постелятъ съ нѣщо меко, дъсчицитѣ се тургатъ по странитѣ на пречупената или ранената краищница и се укрѣпватъ съ кърпа, връвъ, кантъ и т. н.

5. Шини отъ книжена кора (картонъ). Отъ кора (която се употребява при подвързване на книгитѣ) може да се приготви шина отъ която и да е форма, споредъ краищницата. Подобни шини се намократъ въ вода и добръ се прилѣгатъ къмъ краищницата, нѣ лесно се развалятъ отъ влажностъ или отъ кръвъ, която тече отъ раната. Шинитѣ, които се правятъ

отъ кора на фабриктѣ, се покриватъ съ лустро и не пропушатъ вода.

6. Шини отъ дървесна кора; употребяванието имъ е лесно само по себѣ си.

7. Шини отъ кожа. За това се употребява гъонъ за обуца, който се намокра въ вода и подирѣ се наръзва споредъ ранения членъ.

8. Шини отъ жици (телъ). На фабриктѣ тѣ се плетатъ и се правятъ споредъ формитѣ на крашницитѣ; като се постелятъ съ памукъ, парцали и т. н., тѣ правятъ членътъ добръ неподвиженъ, а въ сѣщото време сѣ леки. Ако има време за приготвеніе на подобнитѣ шини и се намира жица, то не е твърдъ мачно всѣкии человекъ да приготви подобна шина.

9. На полето за сражение за шини могатъ да послужатъ пушка, тесагъ, штикъ, карабинъ и проч. Като се обвиватъ съ парцали, гащи и т. н., тѣ могатъ временно да направятъ ранения членъ неподвиженъ, при което е възможно пренасяне на болния. Ако-ли е раненъ кракътъ, то пушката се тури отъ подмишницата до петата и се превързва; по сѣщиятъ начинъ се употребяватъ за тази цѣль и другитѣ оръжия.

Изиснитѣ военно-медицинскій персоналъ трѣба да бѣде наученъ да прави шинитѣ отъ горюзначениитѣ материили и др. подобни; тѣ трѣба въ мирно време да си направятъ голѣми запаси отъ шинитѣ, щото всѣкии войникъ да се снабди, на всѣкии случай, съ една шина, както това се практикува въ цѣлостраннитѣ армии. Освѣтѣ това ще има доста случаи, въ които е полезно да знае человекъ какъ да си направи шината, отъ каквото и да е, както посочихме по-горѣ. За пренасяне на болния съ пречупения кракъ помѣстимъ особена статія.

Най-проститѣ способи за повдиганіе и пренасяне на боленъ съ пречупенъ кракъ ¹⁾.

Много пѣти се случва у хората пречупвания на дългитѣ кости, но по чести сѣ пречупвания на краката, особено — пречупвания на свиркитѣ. Оузи, който си е строшилъ кракътъ, не само че не може да пристѣпи отъ мѣстото, дѣто е пострадалъ, но и не може да се повдигне и стане, защото и най-малкото помръдване на повредения кракъ му докарва страшна мѣчителна болка. Но сѣщата болка му докарватъ и тѣзи, които го нагледватъ, защото, безъ да умишлятъ и безъ да се съобразяватъ, го повдигатъ и пренасятъ, като го улавятъ кой както му попадне, стига само да го поеме съ по-го-

лѣма сила. За да не се случва обаче подобно нѣщо, тѣзи които сѣ около него, трѣбва да поставятъ по слѣдующитѣ правила:

Прѣди всичко трѣбва да гледатъ, щото като повдигатъ и пренасятъ болния да не се мърда и трне повредения кракъ (страшна и мѣчителна болка произхожда отъ движение и търканне на счупенитѣ му части); за това трѣбва да свържатъ повредения кракъ. Ако е пречупена свирката (часть на кракъ отъ колѣното до стѣпалото), то зематъ двѣ недебели, но яки дѣсчици, които да сѣ дълги отъ колѣното до петата, а широки два три — рупа — споредъ дебелината на свирката. Но ако нѣматъ при себѣ си такива дѣсчици, то вмѣсто тѣхъ зематъ двѣ дебелѣ прѣчки, или двѣ не дебелѣ, но по възможность прави дръвцета, или най-сѣтѣи друго нѣщо подобно на тѣхъ. Всѣка дѣсчица или прѣчка трѣбва да се обвие съ платно, памукъ, слама, или съ друго подобно, което се намира на мѣстото. Приготвенитѣ така подложки гуждатъ едната къмъ вътрѣшната страна на свирката, а другата къмъ външната страна и ги привързватъ доволно силно (на 2—3 мѣста) съ платнени опаси, съ върви или съ каквото и да е тѣмъ подобно. Ако ли е строшена кѣлката (часть на крака отъ колѣното до задницата), то и него привързватъ по сѣщия начинъ, — съ тази само разлика, че подложкитѣ трѣбва да бѣдѣтъ много по-дълги, именно: онази, която е за вътрѣшната страна трѣбва да е дълга колкото отъ пахътъ до стѣпалото, а другата, която е за външната страна на кѣлката, да достига горѣ чакъ до снагата. Тѣзи 2 подложки се превързватъ къмъ кракътъ (на 4—5 мѣста) съ платнени опаси, както е вече показано по-горѣ.

Подложкитѣ, назначени за свирката или кѣлката, трѣбва да се превързатъ подъ повредения членъ до колкото е възможно по тихо, по деликатно и по предпазливо, за да не докарваме болка съ нѣкое грубо движение чрезъ трение на частитѣ. Ако има много хора — помагачи, то най-добръ може да стане това по слѣдующий начинъ: единъ отъ околнитѣ обхваща съ двѣтъ си ръцѣ болния членъ заедно съ подложкитѣ по горѣ отъ пречупеното мѣсто, а другий го обхваща по сѣщия начинъ по долу отъ пречупеното мѣсто; слѣдъ това и двамата изведнажъ (по команда) повдигатъ болния толкова, колкото трѣбва за да се проведе връската и да се превърже. Подложкитѣ се превързватъ винаги о болния кракъ подъ пречупеното мѣсто и надъ него, а никога не се върже самото пречупено мѣсто; при това трѣбва да се внимава, щото венчитѣ възели да се паднатъ на вънкашната подложка. Ако болния трѣбва да се пренесе на далечно разстояние, то трѣбва да се превържатъ и двата крака наедно, за да му докарваме по голѣмо спокойствие

¹⁾ Изъ журнала „Докторъ“ 1883 г. № 8—12.

при пренасяннето. Но разбира се, че това трябва да стане според горѣпоказанія начинъ: по напрѣдъ превързватъ болния кракъ отдѣлно между подложникѣ, а послѣ го свързватъ съ здравия на 3—4 мѣста съ платнени опаси. Като се завърже и закрѣпи кракътъ, може вече да се престѣпи къмъ пренасяннето. Всички знаятъ най-обикновения способъ за пренасяние съ прости носилки, направени отъ единъ голѣмъ кѣсъ яка материя (платно, черга, чаршавъ), прикрѣпена съ двата си крайща о два голѣми пѣрта. Такива прости носилки сѣ добри за това, защото материалътъ, потребенъ за направата имъ, лесно се доставя, и, освѣнъ това, много лесно могатъ да се направятъ, стига само да се прешиятъ двата крайща на единъ платъ о два дълги отдѣлни пѣрта. Ако такива носилки мѣчно се доставятъ, то най-просто и лесно може да се пренесе болния на една широка дѣска или на една врата, стига само да се пробий по една дупка на всѣкий жгълъ (кюше) и да се прекара прѣзъ тѣхъ дебело въже или осукани платнени ширити. Може и безъ дупки, но тогава трябва да се носи носилката на рамена и да се движи полeka, за да не се исплъзне. Най-сѣтливъ може съ два дълги платнени ширити да се пренася отдолу дѣската (на двата ѝ крайща по единъ ширитъ) и 4-ма души да зематъ крайщата имъ, да ги премѣтнатъ прѣзъ рамото си чакъ до гърдите и да ги държатъ съ двѣтъ си ръцѣ. При този способъ трябва тъй също да се движатъ полeka и предпазливо, за да не би дѣската да отскочи. Но главната мѣнотия при това пренасяние състои въ това, че трябва 4-ма души, до дѣто съ описанитѣ по-горѣ носилки достатъчно е и двама.

Отъ само себѣ си се разбира, че когато нещастнието е станало въ стаята, не трябва никакви носилки и никакви други потребности; нужно е само да се вдигне болния и сложи на кревата или на одѣра. Твърдѣ удобно е тъй също и пренасяннето съ столъ или на ръцѣ — и то въ такива случаи, когато не може да се достави никаква носилка; но при всѣкиятъ тѣзи способи за пренасяние, повредения кракъ трябва да се превърже другояче, за което ще разкажемъ по на долу.

Повдиганнето на болния отъ земята, слагането му на носилката или на дѣската и отъ тамъ на кревата или на одѣра — всичко това не изисква никакви мѣнотии, стига само повредения кракъ да се превърже по горѣ изложениѣ правила.

Ако не се намиратъ носилки, но има доволно хора — помагачи около болния, то повдиганнето и пренасяннето става така: отъ всѣка страна на болния се нареждатъ по трима или четирма души — едни срѣщу други. Въ случай че тѣзи хора сѣ отъ различенъ бой, то-

гава се нареждатъ отъ двѣтъ страни високи срѣщу високи и ниски срѣщу ниски. Като се приготвятъ по такъвъ начинъ 6—8 души, отпущатъ се всѣкой на лѣвото си колѣно, навеждатъ се къмъ болния, подаватъ си единъ-другъ ръцѣтъ и ги турятъ подъ него; слѣдъ това (по команда) се исправятъ и изведнажъ повдигатъ болния. Ако го носятъ на долу или слизатъ отъ съзба, трябва да го обърнатъ съ краката назадъ, ако ли го носятъ на горѣ или се качатъ по съзба, тогава го обръщатъ съ краката напрѣдъ, за да не би болниятъ съ своята тежина да натиска повредения кракъ. Въ този случай превързването на крака става също както разказахме по горѣ.

Ако нѣма никакви носилки, а около болния има само двама души, то тѣ го повдигатъ и пренасятъ така: единия отъ тѣхъ трябва да стои отъ дѣсната страна на болния, а другия — срѣщу него, отъ лѣвата страна. Слѣдъ това всѣкий отъ тѣхъ се отпуща на лѣвото си колѣно, навежда се къмъ болния и си туря ръката подъ него, така щото едната ръка да се туря подъ горния частъ на гърба, а другата по долу отъ колѣното на болния. При това самъ болния се опира на своитѣ ръцѣ, повдига се и въ това време околнитѣ двама обхващатъ гърба му съ ръцѣтъ си, турятъ ги единъ другъ на раменитѣ си и се приближаватъ до колкото е възможно, а самъ болния пригръща носачитѣ съ двѣтъ си ръцѣ, като се улавя яко о вратоветѣ имъ. По този начинъ болния се намира също като на столъ седналъ и опрянъ съ гърба си о ръцѣтъ на носачитѣ.

Слѣдъ това всѣкий отъ носачитѣ си подаватъ взаимно ръцѣтъ, които сѣ турени по долу отъ колѣното на болния, улавятъ се колкото се може по яко, и като се наблегнатъ на колѣнитѣ си, исправятъ се изведнажъ (по команда), повдигатъ болния и го занасятъ. Понеже при този способъ за пренасяние двата крака на болния сѣ сгънати въ колѣното му и висятъ, — за това трябва кѣлката и свирката на повредения кракъ да се превържатъ отдѣлно (въ отдѣлни подложки), иначе кракътъ не ще може да се сгъне въ колѣното. При това двѣтъ ръцѣ на носачитѣ, които (ръцѣ) се намиратъ подъ колѣнитѣ на болния, трябва да се турятъ по долу отъ повреденото мѣсто, ако е повредена кѣлката; нѣ ако е повредена свирката, то тя, въ време на пренасяние, ще безпокои много болния и ще му докарва болка, защото като се остави да висе, тя се люлѣ въ въздуха; за да се избѣгне това, трябва по напрѣдъ да я превържатъ отдѣлно — въ отдѣлни подложки, а послѣ да я свържатъ о здравата свирка. По такъвъ начинъ здравата свирка служи за подпорка и подръжка на болната. По същия начинъ трябва да се постѣпва и тогава, когато у болния е повредено стѣпалото.

Лѣкарска корреспонденция.

Г-ну № 486. — Споредъ както ни съобщавате, Вашиятъ докторъ опредѣлилъ, че Ви страдате отъ възпаление на външната и вътрѣшната ципа на сърдцето (pericarditis et endocarditis chronica) и молиме да Ви помогнемъ съ нѣкои наставления. — Извѣстно Ви е, като на читателъ на в. «Здравие», че ний постоянно се отнасяме да лѣкуваме заочно; Вашата болѣсть не е шега и ний не смѣемъ да Ви назначимъ заочно какъвъ и да е лѣкъ. Ний можемъ само да Ви препорѣчимъ млѣчна диета, сирѣчь, въ течение на 6—8 недѣли да не се храните съ нищо друго, освѣтъ съ млѣко — кисело, сладко, сурово, сварено, студено, горѣщо, съ фиде или оризъ — както обичате. При това се позволява още малко бѣлъ хлѣбъ. — Ако сърдцето силно бие и въ областта му се осѣщатъ болки, то умѣстно е да се ползвате съ студена вода въ видъ на компреси, които се тургатъ на сърдцето. Подобни, като Васъ, болни трѣбва винаги да се намиратъ подъ надзора на доктора, а не да се лѣкуватъ заочно.

С М Ъ С Ъ.

— Споредъ както съобщава в. «Ensayo Médico», въ Парагвай живѣе едно Индийско племе, косто има опашки. Едно уловено момче, принадлежаще на това племе, имало опашка 10 сантиметра дълга.

— Французското правителство отпуснало 500,000 франка въ помощъ на жителитъ по мѣстата, къдѣто се е появила холерата. Тя постепенно се распространява въ Франция. —

— Д-ръ Нассе подробно описва вредата отъ искусствениитъ грѣди у женитъ. Разнитъ подложки, дюшеци и пр., които употребяватъ нѣкои жени за по-хубавата форма на грѣдитъ си, подиръ малко или много време причиняватъ възпаление въ грѣдитъ, намаляване на способността имъ да даватъ млѣко и т. н.

— Санитарното преглѣждане на мѣстото коштува на градъ Берлинъ 237,000 марки годишно.

— Въ Лондонското изложение на съвременнитъ откривания се показватъ дрѣхы, въ които вътрѣ се намиратъ гѣби за плавание. Ако човекъ, облѣченъ въ тѣзи дрѣхы, падне въ вода, то не може да се удави, защото дрѣхитъ това не позволяватъ. Споредъ вида си, тѣзи дрѣхы въ нищо не се отличаватъ отъ обикновеннитъ дрѣхы и могатъ да се носятъ въ всѣко време.

— Обичай да си стискаме силно рѣцѣтъ (по английскитъ shakehands) при срѣщата се оказва по нѣкогаж доста вредителенъ. Д-ръ Ревер-

денъ не отколѣ видѣлъ единъ касапинъ, силенъ и здравъ човекъ, на когото другарѣтъ му, като му стисналъ рѣката при срѣщата, пречупилъ му едно кокаче на рѣката. Съобщаватъ и за другий случай, въ който стисканieto на рѣката предизвикало първитъ пристѣпъ на епилепсия (сара) у човека, който ималъ наследственно расположение къмъ тази болѣсть.

— Въ Англия сѣществуватъ 4 правителствени заведения за пияницитъ. Тамъ се приемятъ или тѣзи, които искатъ да отвикнатъ отъ пиянството или тѣзи, които ставатъ нетърпими за окръжающитъ. Презъ 1884 г. въ тѣзи заведения имало всичко 72 човека. Очевидно е, че по-големата частъ отъ пияницитъ гулае свободно между обществото, на което причинява доста неприятности.

— Размѣстванieto на лѣкаритъ въ Австрия (както и на всѣкъдѣ) е твърдъ неравномѣрно относително градоветъ и селата. Въ гр. Прага има по единъ лѣкаръ на 410 граждани, въ Граца — на 448, въ Виена — на 540, въ Краковъ — на 560; на селското население има по единъ лѣкаръ въ Чешско — на 3,460 жители, въ Моравия — на 3,730, въ Галиция — на 8,960 и въ Буковина — на 12,180 жители.

Метереологически бѣлѣжки.

Отъ 14 до 30 Септември 1885 г.

Среднето число на барометра 75,5; средната температура край морето + 20° Ц., най-големата + 35° (на 15, въ 9 часа сутрѣнта). Дъждъ падна на 18, 27, 28 и 29; вѣтроветъ: на 17 — СШ., на 25 — ЮЗ. Отъ 15 Септември почти всѣка сутрѣнь — мъгла.

ПОКАНА.

Комитета за събиранieto доброволци моли сичкитъ Г-жи и Г-ци въ гр. Варна, които иматъ добрата воля и желание да спомогнатъ въ святото дѣло — съединението, като подарятъ за доброволцитъ ризи, гащи, навуца, пешкири, чорапи, платна за превиване рани и пр., да благоволятъ и предаватъ таквато подарѣци въ дома на г-на Георги С. Поповъ на комиссия, състояща се отъ г-жа М. Попова, г-цитъ Анастасия Лестерова и Стефка Маркова, отъ дѣто комиссията ще ги рапраща за дѣто е нужно.

Варна, 24 Септември 1885 г.

Предсѣдателъ: Д-ръ Пюскиллиевъ.

Касиеръ: В. Христовъ.

Членове: Георги С. Поповъ.

В. Папанчевъ.